

ПРИЛОЗИ ИСТОРИЈИ БРАКА У ОСЛОБОБЕНОЈ СРБИЈИ

Приликом стогодишњице доношења 1847. г. у Обновљеној Србији основног црквеног закона, на основу којег је спроведена црквена организација у духу канона, писао сам о развоју основног црквеног закона у тој српској покрајини од 1804. до 1847. г. (Гласник службени лист Српске православне цркве 1947, бр. 12). Овога пута дајем неколико прилога за историју брака у Обновљеној Србији, и то на основу архивске грађе прикупљене после другог светског рата у Архиви Патријаршије (П. А. бр. 222; VIII; 235, XII) и Архиву Србије (Архив Србије. Књажева канцеларија. Црква и свештенство 1831—1834).

Брачни спорови 1823—1851

Наведени овде примери говоре о браколомству, уделу световних власти у бракоразводним парницама, о томе како је црквена власт тражила да световна власт прогони блуднице, о продаји жене, и о казнама за нарушење брака.

1. Мирење брачних другова пред духовним судом 1823. године. Имамо два примера мирења из 1823. г. Они су врло интересантни и карактеристични. Супружници се заклињу да ће продужити брачни живот на бољој основи, неће се псовати, тући, протеривати, итд. То они чине по својој сопственој вољи, и обећавају да су готови, ако измирење прекрше, подлећи казни коју им власти изрекну.

Први пример. У духовном суду у Крагујевцу, 4. септембра 1823. г., измирио се Михаило Вукићевић, из Светлића крагујевачке нахије, са женом Саром. Они су, у присуству сведока: оца, мајке и брата Сарина, „несагласије и раздор” признали и „домирили се и обећали”, и сложили се да ће убудуће „једно с другим лепо и у љубави живети, не с кавгом, нит бијењем и с протеривањем, нит с наговарањем тући, речи буди који слушати, развије с чистим срцем и с собственом вољом” договарати се; ако који од њих „преступи” обавезали су се, и то потписали, да ће „слободно свакој „казни и боју” подлећи, и како год власти поступи према њима дужни су „примити”.

Други пример. У Духовном суду у Крагујевцу, 17. септембра 1823. г., измирили су се Марко Миленковић и жена му Ружица, из села Мрамирица крагујевачке нахије. Они су „у присуству духовне и мирске власти”, пред три сведока, обавезали се да ће убудуће „један с другим лепо, мирно, без сваке кавге и преговарања живети”.

Осим тога, договорили су се да „никога другога слушати” неће, „који би” их „на рђав пут настављао” од стране комшије сељака и „које какве речи доносио и један на друго наговарао да се” свађају и мрзе, већ да до смрти „лепо, мирно, сложено и у љубави живе, а ако би који од њих ово прекршио да је свагда повињен суду и да га суд како хоће каштиговати може”.

2. Гоњење одбегле жене 1831. године. Суд шабачке нахије је 4. јуна 1831. г. писмено јавио Милентију Павловићу, арх. Враћевшнице, да му је, по налогу књаза Милоша, послао Тому Савића из Слеччевића и Матију Рашевића из Великог Села у Јадру, и жену Бурђију, која се прво удала за Тому, па после месец дана почне бегати од мужа. Због тога су је дотерали у суд, који их је одвео овдашњем бившем арх. Герасиму, где су обоје изјавили да нема узрока „да се могу распустити”, али она је опет побегла и „удала” се за Матију, после чега их је суд привео и сада упућује на „благо-расуђденије”, јер Тома није хтео да се разведе, а Матија је „показао да га је венчо поп Сава Бурђевић из Вањиц Н. Зворника за 1 дукат, с ове стране Дрине”.

3. Брачни спор 1836. године. На дан 30. јуна 1836. г. одржано је у Духовном суду у Београду суђење Станку Живковићу из среза јасеничког и његове жене Стојке из среза лепеничког округа крагујевачког. Станко је тужио жену, са којом је био венчан пре четири године, да „не уме ма какви на свијету рад и што не уме никог доче-кати”. Она је често бегала оцу. Муж је одмах по венчању омрзао, што је приписивао „чинима”, и што су му је испросили родитељи, а он је пре тога није ни видео. Стојка је признала да не зна „никакав рад” и да мрзи мужа. Суд је донео „распустно писмо” којим је брак развео, с тим што је забранио да парничари могу ступити у други брак. Том приликом је констатовано да Станко није знао пре брака за „лудост” и „нерадљивост” и „лењивост” жене, и да јој је дао у присуству брата 200 гроша, када је обећала да више од њега неће тражити „ништа”.

4. Брачни спор због болести 1838. године. Приликом митрополи-тове посете Крушевцу 1838. г., привео му је јереј Милоје Живковић Стевана Илића из Тешије, и замолио га да му развод „сос жену”, која је била „безумна и горопадна”. Митрополит је наредио да жена остане годину дана код родитеља, па ако оздрави да се врати мужу, али „ако не би било боље сос паметом” да не може бити „за мужа”. Због тога је препоручио намеснику моравском да о томе пошаље извештај по истеку године дана. По истеку тога рока, намесник је са кметовима позвао супружнике и установили су да „није момак за жену, нит та жена за мужа”. Они су обоје изјавили да не желе ни други брак. По добијању извештаја Конзишторија је тражила да се утврди зашто „Стеван за другу жену није способен”, јер раније није био болестан.

5. Брачни спор због злонамерног одсуства мужа 1838 године. Приликом посете митрополитове Крагујевцу 1838. г. приступила му је Станка, жена Петра Пешића из Крагујевца, и молила га да јој

дозволи „да се за другог“ може удати, јер је пре пет година оставио муж и у Лесковац, у Турску, отишао и оженио се. На овом акту је написано: 23. августа 1838. године „нек застане мало“, а у прилогу је једно „јемство“, написано у Београду 14. јануара 1838. г., у коме се потврђује изјава Петра Шурлановића да је неожењен и да ће у браку живети „поштено“, тј. како треба у добру и злу. „За бољег ради веровања“ Петар је понудио „све своје добро“, а поред њега ову изјаву су потписали још два сведока.

6. Лекарско уверење о способности за брак 1838. године. Лекар Емерик Линдермајер издао је у Крагујевцу 8. августа 1838. г. „свидетелство“ Јовану Борђевићу из Шуме крагујевачког округа. Он га је прегледао и написао: „Но телесно фалинка на горе поменутога, по моју мњенију за брак је способан“.

7. Брачни спор 1838. године. Јован Савић, из Коњевића рудничког округа, оженио се пре шест година са Спасенијом из Кукића истог округа, код које се населио. После пола године дошло је до свађе и Јован је омрзнуо ташту, која је мрзела зета. Он је са женом отишао у Крагујевац кнезу да га моле за развод. Кнез је тада узео Јована у „солдате“ на две године, а Спасенију вратио мајци, где је родила дете „зачето с мужем“. По одслужењу рока Јован се вратио у своје село и затражио да му жена дође, али, она је понуду одбила и саживела се са Лазарем Бјелобрковићем из Гуче. Јован је то пријавио владици у Чачку. Владика и Апелацијна конзисторија у Београду захтевали су да Магистрат у Чачку принуди Спасенију да се врати мужу, да не би живела „на јавну саблазан и разврашченије нравствености околног народа“, и тиме чинила „увреду свете брачне тајне“. Овај случај је расправљао Велики суд, Совјет, Апелацијна конзисторија, Магистрат и владика у Чачку, али црквене власти су гониле ту ствар. На крају, брак је разведен. Јовану је дозвољено да се жени, јер је Спасенија „супружнику вјерност нарушила“, па је силом власти морала напустити „блудника“, чијим трошком је имала његово дете „одржати и васпитати“.

8. Службена истрага злонамерног нарушења брака 1843. године. Марија, жена Милована Цвијовића из Дрежника ужичког округа, жалила се „горко“ два пута 1843. г. Конзисторији у Београд против Јована Вукотића, „зलोвољног нарушитеља брака свога“. Конзисторија је одредила комисију да на лицу места испита овај случај, у коју су именовани арх. Мелентије Николић и протојереј драгачевски Јанко Михаиловић. Комисији су достављена питања на која је требало прибавити одговоре. Конзисторија је о овој комисији обавестила Попечитељство просвјештенија и молила га да нареди ужичком начелнику да помогне комисији у раду.

9. Разводна писма која су брачни другови међусобно издавали 1850. године. Сачувана су два разводна писма, чији текст гласи:

а) „Тестамент“. Један. Како ја, Анђелко Маринковић, дајем од своје руке, да нећу доћи код Јеличине куће, ни њу тражити. Ако би дошао кад год нека ми удари 100 удара и три године робије.

Свидетељи суда: + Никола Здравковић, + Стеван Петковић, + Неша Веселиновић, + Анђелко Маринковић, писар Стеван Димитријевић. У Шуљковцу, 29-г Нојемврија 1850”.

б) „Тестамент”. Један. Како ја Јелица, од своје руке, дајем да не тражим Анђелка од данас за навек, ако би га зашто год потражила, да примим 100 камџија. Свидетељи суда који су потврду назначили: прво + Неша Веселиновић, + Никола Здравковић, + Стеван Петковић, + Јелица, пола удова, писар Стеван Димитријевић. У Шуљковцу, 29-г Нојемврија 1850. лета”.

Конзисторија у Београду није уважила ова два разводна писма, па је 15. марта 1851. г. известила протојереја јагодинскога Јована Димитријевића, да брак између Анђелка и Јелице остаје „цео и сталан”, и наредила му да саопшти надлежном свештенику да сугружнике у завади три пута покуша измирити, и о резултату извести Конзисторију.

Питање женидбе рукоположених лица 1831—1911. године

Питање женидбе рукоположених лица задавало је велику бригу властима у Обновљеној Србији. Овде се наводе примери како се о томе решавало.

1. **Свештеник се обријао и испросио удовицу 1831. године.** Епископ ужички Никифор писао је 29. новембра 1831. г. кнезу, да је Илија Савић из Годлеви села ужичке нахије обријао браду, одрекао се свештенства и испросио неку удовицу из Маковишта. Сматрајући да је нарушио „завјет”, и огрешио се према цариградском патријарху, који овакве случајеве не допушта, и пошто није могао ништа учинити без кнеза, то му је предмет послао на решење.

2. **Лишавање чина због женидбе 1837. године.** Епископ шабачки је 8. априла 1837. г. упутио из Шапца следеће наређење: „+ **Полномошчије**, које ми нашеју архијерејскују властију дајемо вам, пречестњејши протојереје Јоане Поповићу, да ви попа **Петра Протића из села Врачевића** окр. ваљевског, пресудом Духовног суда, због његовога важнога преступљенија, које се у томе састојит, што је он, сирјеч **поп Петар**, као овајшченик, чест овоју и свјашченическују објет погазио, без ичијег дозвољенија, обудовавши у брак ступио, чина свјашченическога лишите, и публично да га чина светога, кога је сам презрео, да живи као сваки мирјанин просто. Препоручујемо вам да ову наредбу нашу тачно извршите, дајемо вам нашу архијерејску молитву и благословеније”.

Овај случај изнет је 11. маја 1837. г. на седници свих архијереја у Београду, на којој је решено: 1) упутити циркулар свима свештеницима и обавестити их о казни изреченој Петру Протићу, 2) да сваки свештеник који би хтео женити се мора поћи своме епископу,

3) да епископ поучи таквог свештеника, и ако у томе не успе да га пошале свим епископима, па ако и они не успеју, онда да се овакав свештеник „преко надлежног архијереја чина лиши”. Овом приликом

наглашено је да канони забрањују свештеницима да ступају у други брак. Тада је строго кажњен јеромонах Теодосије Пантелић из манастира Боговође, који је венчао Петра, и поп Сретен Радосављевић, који је у томе суделовао. Првome је сасвим забрањено чинодејство, а другом у току пет година. Осим тога кажњени су и епитимојом коју су морали издржати у манастиру.

4. Батине, епитимија и рашчињење због ванбрачног живота 1838. године. Јереј Трифун Јанковић, удов, саживео се са слушкињом која му је родила дете. Покушавао је два пут а да са њом побегне у Аустрију, али је хватан и осуђиван на епитимију у манастир. Због тога је и премештан да би се удаљио од те девојке. Међутим, он је њу водио са собом. Кад се за то сазнало владика му је забранио да служи и пријавио га Апелаторијној конзисторији. На ту пријаву жалио се и Трифун. Он је изјавио да је много пропатио због служавке и детета које му је родила, да је и 50 батина добио и затваран, па је молио да му се дозволи венчање и да живи на земљи, где би радио и издржавао децу, или да му се дозволи да оде у друго „царство”. Црквена власт је решила да питање одласка у другу земљу пошаље на решењу кнезу, а епископу тимочком је наредила да Трифуну, због живљења са „блудницом”, не одузима свештенички чин док се не реши прво питање код кнеза.

5. Због незаконитог брака изречена казна робије у оковима 1839. године. Јереј Стефан Миличевић из Рибара шабачког округа остао је удов 1836. г., и то у 22. години живота. Молио је владик у Шапцу и црквене власти у Београду да му дозволе, да напусти свештенички чин и ожени се, али у томе није успео. Њему је чак саветовано да не иде више ником да тражи за то дозволу. Он се томе није повиновао, већ је сакупио сватове и узео девојку Живана Петровића из Липолиста, па је одвео у Босну, где га је у селу Дворови венчао свештеник Лука из Црнињева, после чега се вратио кући. Због свега овога Окружни суд у Шапцу осудио је Стефана на телесну казну три месеца да робује у тешком гвожђу где црквене власти одреде у манастиру, сватове по месец дана у тешком гвожђу и 50 штапова да им се удари, и то у њиховом месту да то служи за пример становницима, а Живану месец дана у лакој гвожђу. После тога је Шабачка Конзисторија предложила Апелаторијној конзисторији у Београду да се брак Стефана и његове „блуднице” сматра незаконитим, како то прописују канони, девојка врати родитељима, с тим да се може удати, а Стефан да се пошаље у „строги апс” у ман. Студеницу, па ако се покаје да му се дозволи служити као јеромонаху. У противном случају, да се у монашкој ризи пошаље у неки манастир ван Шабачке епархије на вечно покајаније. За босанског свештеника треба тражити да се од његовог надлежног епископа добије „удовљетвореније за овакав безакони поступак”. На крају, решено је да се Стефан држи у апсу при Конзисторији у Шапцу све док не падне коначно решење. Апелаторијна конзисторија се сагласила са овим предлогом. Мати Стефанова је 1840. г. молила митрополита да изађе у сусрет њеном сину, који је млад остао без жене, а кметови и делегати млавског среза, њих седамнаест, молили су митрополита да њиховог пароха „ланца ослободи”.

6. Молба за разрешење Баконског чина ради ступања у брак 1850. године. Александар Јеротијевић, Бакон и учитељ убски, остао је 1845. г. удов, па је молио 1850. г. митрополита и Конзисторију да га „од чина Баконског разреше“, како би се у „стање мирски људи“ могао оженити. Он је молио за ту дозволу да не би сам раскидао окове које су му „силом натурити желели, јер није хтео да иде у монаштво“. На крају, нагласио је да не жели „самовољни корак“ учинити.

7. Лишен чина што је скинуо мантију и обријао се 1857. године. Никола Јовановић, парох из Гроцке, писао је 1849. г. Конзисторији у Београду да „се оженити и чин и велико име свештеничко оставити неће“ за које је од детињства чезнуо, ма ко би му „девојку дао и какве с њоме новце и каквим другим великим чиновником постао“; све то не може га одвести од свештенства. Међутим, био је довео из свог места девојку за слушкињу, и то у договору са њеним оцем за плату по 30 талира годишње. Али, после два дана отац је дошао и одвео девојку, јер се бојао „пребацивања“. Када су за ово сазнали општинари Гроцке оптужили су га начелнику среза како је довео девојку од 16 година и са њом живео „саблазно“. Ова жалба достављена је Конзисторији у Београду, пред којом је Никола признао дело да је учинио, али је то учинио по угледу на београдског протојереја Димитрија Вујића и још неке. Конзисторија је одмах наредила тим свештеницима да отпусте младе слушкиње, а Николу је преместила, с тим ако се покаје да може служити. Тек 1857. г. Никола је збацио мантије и обријао се, и такав иступао пред црквеним властима молећи их да га рашчине, претећи да ако то не учине да ће се „одмах потурчити“. После оваквих његових поступака Конзисторија га је лишила чина.

8. На захтев црквене власти световне власти отерују слушкињу из куће удовог свештеника 1861. године. Арх. раванички Дионисије пријавио је Конзисторији у Београду, да јерев Пантелејмон Поповић, парох парафински, „држи неку жену, јавну блудницу, из света тамо дошавшу“, под изговором да му чува децу, и да он са њом „као са законитом својом женом живи“. Он је додао, „да ако строгости не буде биће тога више, као што се већ и тајно и јавно пуши, јавно по кафанама карте играју и јавно по пијанкама и пиварама, и у Београду, и у внурености, смјело ходи се“, иако то Архиепископски сабор је забранио. Конзисторија је установила да је била нека жена код Пантелије, која је била стара преко 40 година, и која му је чувала децу стару 8 и 10 година, и да он није имао сродника. И поред тога, Конзисторија је тражила да начелник среза парафинског округа отера ову жену, што је он и учинио.

9. Црквене власти испитују какве жене удови свештеници држе за слушкиње 1873. године. Конзисторија у Београду тражила је да јој намесник вранићки пошаље извештај о женама које су служиле код Милутина Поповића врелачког, Гаврила Поповића венчанског и Герасима Герасимовића барошевачког пароха, и да ли њихово понашање „ружи свештеничке куће и омаловажава свештенички чин код парохијана“. Тражено је да се испита од када су тамо жене,

колико им је година, да ли су удовице или имају мана, и од куда су. Сва три свештеника су изјавили да жене држе ради деце, намесник, шаљући извештај, посведочио је истинитост њихових изјава, и, бранећи их, оправдавао их је наводећи њихов тежак положај.

10. Забрана свештенику да се виђа са невенчаном женом 1890. године. Намесник из Неготина известио је митрополита, да свештеник Борђе Станковић, парох цаневски, од пре седам година држи жену Калину и поред опомена добијених од власти, после чега јој је купио кућу где живи са четворо деце, а он тамо одлази и са њом се виђа на саборима, славама итд. Тада је Конзисторија наредила да се Борђу забрани да иде тој жени и да се виђа са њом на јавним местима, а уколико не буде слушао да се преда суду.

11. Министарство просвете и црквених послова захтева да митрополит предузме строге мере противу удових свештеника који живе са невенчаним женама и рабају децу 1890. године. Министарство је било обавештено да је „код нашег свештенства јако распрострањен ружан и неморалан обичај, да обудовљени свештеник држи у својој кући, као слушкињу, млађу женску, с којом живи невенчано и децу раба“. Такви су били примери свештеника: Стева Поповића из Осијечине, Јанка Лазића из Трлића и Петра Стевановића из Вуконе или Кожухара, округа ваљевског. Нарочито се у томе истакао Радован Тривуновић из Мачката ужичког округа, који је заборавао на свој положај, па је чак крштавао на своје име ванбрачну децу, коју је имао са кћерком Мате Шмакића. Пошто овакви неморални преступи изазивају велику осуду у народу, морају се предузети оштре мере противу наведених свештеника, и других који оваквим блудним животом живе и срамоте свештенички чин, нагласило је ово министарство.

12. Архијерејски сабор је молбу удових свештеника за други брак спровео цариградском патријарху на решење 1890. године. Када су учестале молбе удових свештеника да се узме у претрес „давно покренуто питање о женидби удових свештеника“ Арх. сабор, „уверен о жалосном стању удових свештеника“, нарочито оних који имају малу децу, и још жалосније што то изазива рђаве последице „по јавни морал и углед свештенства у народу“, што се све више развија, и обзиром на интерес цркве, и с „обзиром на многобројне изјаве које су од стране народних представника у Законодавној скупштини подизате у корист женидбе свештеника“, Сабор је решио:

„Спровести молбу свештеника на призрење Св. васељенској цркви у Цариграду, како би се опрезно снисходећи неодољивим захтевима животних интереса св. цркве, коначним решењем овог преважног питања отклониле све убитачне последице, које из оваквог стања удових свештеника произлази“.

13. Патријарх српски из Срем. Карловаца пита Архијерејски сабор у Београду за мишљење о другом браку свештеника 1910. године. Патријарх је писао да је покрет за други брак свештеника избио у Русији, Србији, а затим у Карловачкој митрополитији, Буко-

винско-далматинској митрополитији и у Румунији. Он је тада нагласио, да док се код других народа о томе расправља, дотле је код Срба избио одређени захтев. У Србији су, чак неке политичке странке уносиле тај проблем у своје програме. Народни црквени сабор је 1906. г. у Срем. Карловцима тражио да се то питање реши. Због тога је Карловачка митропологија решила 1907. г. да се обрати свима црквама за мишљење о овом питању, и зато се обратила и Арх. сабору у Београду. У одговору митрополита београдског се истиче, да је још 1874. г. то питање покренуто у Народној скупштини, али да је влада то препустила црквеним властима на надлежност, којима су се били обратили молбама и неки свештеници, али их је митрополит за то укорио. Године 1887. то питање покренуто је у Сабору и један епископ, који је предлагао да се одобри да по архијерејском благослову свештеници могу држати часне жене у кући, са којима би живели као са својим супругама, или да се дозволи ступање у брак као и другим хришћанима. Тај предлог је Сабор одбио, јер је био супротан канонима, црквеним и државним законима. И после тога то питање је било на дневном реду у Сабору 1890, 1897. и 1909. г. Према писању митрополитовом, и свештенство у целини схватило је да то сама Митрополија не може решити, па је сматрао да то питање треба оставити васељенском сабору да га он реши. Ово мишљење је усвојио Арх. Сабор и оно је упућено 1910. г. цариградском патријарху.

14. Одговор митрополита београдског по питању другог брака 1911. године. Због интерпелације неких посланика министар просвете и црквених послова обратио се митрополиту са питањем, шта је урађено по питању другог брака свештеничког. У одговору, митрополит је истакао да се о томе питању расправљало и да је 1907. г. решено да се чека на то шта ће учинити помесни сабор Руске цркве, који је био у изгледу. Тако је Сабор решио и 1908. г., а на седници 17. маја 1911. г. решио је да се ово питање може решити само у сагласности са Цариградском и Руском црквом, и са њима ће иступити противу других ако га другчије реше.

15. Мишљење митрополита Димитрија о женидби удових свештеника 1911. године. Из једног рукописа се види како је митрополит Димитрије мислио о другом браку свештеника. Он је тамо нагласио да се у последње време развила полемика о том питању, о коме се говорило од почетка уређења црквене јерархије, јер су се тим питањем бавили најчувенији црквени учитељи. Према њему, људи који увиђају положај младих свештеника који имају децу, желе да се нађе неко решење, и покушавају да докажу да ту нема догматске препреке, па ако то црква не реши онда ће то урадити држава. Ово мишљење је митрополит побијао, позивајући се на црквене каноне и правила, и није хтео да чује да се у то питање меша државна власт, јер би то било мешање у црквену надлежност. Он је нагласио да се са Митрополијом у Београду слаже и Карловачка митрополија. Сам је критиковао Никодима Милаша који је био издао брошуру по питању другог брака свештеника, па је навео виђену теолога који се са Милашом не слажу. Навео је и то, да су у више махова свеш-

теници тражили да се ово питање реши, и да су они чинили притисак на цркву, али је црква увек то одбијала као неумесно тражење.

16. **Расправе око другог брака свештеника које су објављене:** 1) др Василије Гајина (Јосиф Калик), **Дозвољивост другог брака свештеника**, Н. Сад 1907; Јов. Вучковић, **Мисли поводом покрета за други брак свештеника**, Срем. Карловци 1907; др Никодим Милаш, **Рукоположење као сметња браку**, Мостар 1907. (и друго поправљено издање 1907); С. М. Веселиновић, **О браку свештенослужитеља**, Београд 1907; др Емилијан, **Понављање брака код свештеника**, Срем. Карловци 1908; Рад. Грујић, **Из наше прошлости о другом браку свештенства**, Срем. Карловци 1909.

Z u s a m m e n f a s s u n g

Dr. Ljubomir Durkovic-Jaksic

EINIGE BEITRÄGE DER EHEGESCHICHTE IM BEFREITEN SUMADIEN

Dieser Aufsatz stellt einen Beitrag einer früheren Abhandlung desselben Verfassers (*Glasnik* 1947, № 12) dar. Das Stoff ist in 25 Abschnitte neingeteilt: die ersten 9 Abschnitte sind aus dem Bereich der Ehescheidungsprozesse von 1823 bis 1851, und die anderen 16 betreffen das Problem der zweiten Ehe der Geistlichen von 1831 bis 1911, und in einem, dem letzten Abschnitt ist die Literatur angeführt, welche die Frage der zweiten Ehe der Geistlichen behandelt. Das Stoff ist sonst in zwei Belgrader Archiven gesammelt: das Patriarchatsarchiv und das Archiv Serbiens.

Резюме

Др Любомир Дуркович-Јакшич

ДОПОЛНЕНИЯ К ИСТОРИИ БРАКА В ОСВОБОЖДЕННОЙ ШУМАДИИ

Эта статья является дополнением предходящей похожей работы автора (см. „Гласник СПЦ“ за 1947. г. № 12) и излагает материал о браке в 25 пунктов: первые девять из области брачных споров из времени 1823—1851, а других шестнадцать касаются вопроса женьдѣби рукоположенных лиц в периоде 1831—1811 годов. В последней части приводится литература которая обрабатывает вопрос брака рукоположенных лиц. Вес материал собран в двух белградских архивах — в Архиве Патриархии и в Архиве Сербии.

